

Hüseyin KIRIMOĞLU¹Abdurrahman KEPOĞLU² Çağatay DERECELİ³Necmettin PARLAK³ Erdoğan TOZOĞLU⁴

¹ Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Sınızteke İlköğretim Okulu, İncirliova/Aydın

² Marmara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Y.O. İstanbul

³ Adnan Menderes Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Y.O. Aydın

⁴ Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Bed. Eğit. ve Sp. Bölümü, Erzurum

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin spor yapıp yapmama durumlarına göre belirlenmesidir. Katılımcıların atılganlık düzeyleri cinsiyetlerine, sporcu veya sedanter olmalarına, takım ve bireysel sporlara katılımları bakımından karşılaştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak (Rathus, 1973) “**Rathus Atılganlık Envanteri**” uygulanmıştır. Araştırmada ilköğretim II. Kademede öğrenim gören (379’u bayan, 396’sı erkek) 775 ilköğretim öğrencisine anket uygulanmıştır.

Katılımcıların atılganlık düzeylerinde cinsiyetler, sporcu erkek ve bayanlar, bayan sporcu ve sedanterler, takım sporu ile uğraşan bayan ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($P<0.05$). Bu karşılaştırmalarda bayanların erkeklere göre, sporcu bayanların sporcu erkeklere göre, sporcu bayanların sedanter bayanlara göre, takım sporu ile uğraşan bayanların takım sporu ile uğraşan erkeklere göre atılganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Anahtar kelimeler; Atılganlık, İlköğretim, Spor, Sedanter

THE DETERMINE OF LEVEL OF ASSERTIVENESS OF SECOND GRADE PRIMARY SCHOOL STUDENTS ACCORDING TO WHETHER THEY EXERCISE SPORTS.

ABSTRACT

The aim of this research is to determine the level of assertiveness of second grade primary school students according to whether they exercise sports. The levels of assertiveness participants were compared as regards their sex, being sportsman or sedentary and their participation in team and individual sports. “Rathus Assertiveness Inventory” (1973) was used as data collection means. Questionnaire was given to 775 (379 female, 396 male) second grade primary school students.

A statistical difference was found between the participants’ sex, between sporting males and females, between sporting and sedentary females and between males females involved in team sports in the level of assertiveness ($P<0.05$). In these comparisons, the level of assertiveness of females was higher than of males, that of sporting females was higher than of sporting males. And the level of assertiveness of sporting males was higher than sedentary males, and that of females involved in team sports was higher than that of males involved in team sports.

Key words: Assertiveness, Primary Education, Sport, Sedentary

NOT: Bu çalışma Adnan Menderes Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı ve Gençlik Sorunlarını Araştırma Uygulama Merkezi (ADÜGENÇ)’in birlikte düzenlediği “13. ERGEN GÜNLERİ KONGRESİ” nde, 3-15 Kasım 2008 tarihinde **Sözel Bildiri** olarak sunulmuştur.

Atabesbd 2009;11 (1) :7 -15

GİRİŞ

“Çocuk bir toplumun en değerli varlığı ve geleceğinin teminatıdır. Çocuklarına önem veren, onların gelişmelerini sağlıklı

bir şekilde tamamlamaları için gerekli tedbirleri etkili bir şekilde almış olan toplumlar, kendi geleceklerini teminat altına almış olurlar” (DPT, 2001). Bundan dolayıdır ki, “eğitimin başta gelen amaçlarından birisi, bireyleri değişik koşullara uyabilecek, esnek ve kritik düşünebilecek yeteneklerle yetiştirmektir” (Tokcan, 1990).

“Bireyleri fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek modern eğitimin temel ilkelelerinden” (Erkal ve ark. 1998) sayılmaktadır. Eğitimden beklentilerin gerçekleşebilmesi, bireyin bir bütün olarak ele alınmasına ve bireyin her açıdan sağlıklı yetişmesine katkıda bulunmakla paralellik arz etmektedir. Bu durum ilköğretim okullarında yürütülmekte olan beden eğitimi ve spor derslerinin önemini arttırmaktadır. Çünkü “Beden eğitimi ve spor yetişmekte olan nesillerin temel kaynağı olan insanın fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimini amaç edinen ve genel eğitimin tamamlayıcısı ve de ayrılmaz bir parçası olarak görülen bilinçli ve planlı faaliyetler” (Yıldıran ve Yetim 1996) bütünü olarak kabul edilmektedir.

İnsan sürekli olarak bir değişim ve gelişim süreci içerisinde yaşamını sürdürür. Bu süreç içerisinde en önemli gelişim ve değişimin ergenlik dönemi içerisinde meydana geldiğini söyleyebiliriz. Bu dönemde birey bedensel, ruhsal, zihinsel ve sosyal açılardan kazanması gereken özel-

likleri kazandığı gibi toplumsal açıdan da toplumda yer edinim becerilerini geliştirir. Ergenlik döneminin sağlıklı ve istendik bir biçimde geliştirilmesi ve geçirilmesi bireysel olduğu kadar toplumsal olarak da önem arz etmektedir. Çünkü istenmedik sosyal gelişimler bireyin kendine zarar verdiği kadar, toplumsal yaralanmalara da yol açmaktadır.

Ergenlik döneminde sosyalleşme ve sosyal becerilerin kazanılması oldukça önem arz etmektedir. Ergenler sosyalleşme sürecinde farklı sosyal beceriler edinebilmektedirler. Bu durumu (Deniz, 1997) “toplumdaki bireylerin bir kısmının çekingen, bir kısmının saldırgan, bir kısmının ise, atılgan sosyal beceriye sahip olabilecekleri” şeklinde yorumlamaktadır. İnsanın her zaman aynı tipte davranmasını bekleyemeyiz. Bazen saldırgan bir biçimde bazense çekingen bir biçimde davranan bireyden beklenen genel davranış, atılgan davranış şeklindedir.

“Atılganlık” sözcüğünün birçok çağrışımı olabilir. Ancak atılganlığın bilimsel dilde anlamı kısaca “kendini ifade edebilmek” olarak tanımlanmıştır (Yesilyaprak ve Kısaç, 1999; Ayaz, 2002). Sosyal bir beceri olarak kabul edilen ve ilk kez Wolpe ve Lazarus tarafından tanımlanan atılganlık; “başkalarını küçük görmeden, onların haklarını yadsımadan, bireyin kendi haklarını koruyabilme, duygu ve düşüncelerini açıkça anlatabilme yolu olarak geliştirilen,

bir çeşit ilişkiler biçimi olarak” (Kamaraj, 2004) aktarılmaktadır.

Bireylerin beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımları sonucunda “beden, ruh ve kişilik yapısını geliştirme, iradeyi güçlü kılma, grup çalışmasını kolaylaştırma, karşılıklı dayanışmayı sağlama, özgüven geliştirme, kendini kontrol etme, başkalarına saygıyı öğrenmede önemli katkılar sağladığı ve atılgan bireyler olmalarında rol oynadığı yönünde bulgular ortaya konmaktadır” (Suveren, 1991; Kapıkıran, 1993). Dolayısıyla sportif faaliyetlere katılan bireylerin atılganlık düzeylerinin spor yapmayan bireylere oranla yüksek olabileceği düşünülebilir. Çünkü atılgan özelliklere sahip bireylerin göstermiş oldukları özelliklerle, sportif faaliyetlere katılan bireylerin göstermiş oldukları özelliklerin benzerliği söz konusudur.

(Humpreys, 1998) atılgan bireylerin gösterebilecekleri özellikleri, “başkalarından bağımsız olarak iş yapabilme, açık ve içlerinden geldiği gibi davranabilme, iyimser ve esnek olabilme, yaşamaktan ve mücadele etmekten zevk alma, başkalarına ve kendilerine cesaret verebilme, hayatın her yönüne katılma; doğrudan ve açık iletişimi tercih etme, kendi sorunlarını, duygularını, sezgilerini, hırslarını sahiplenme, çevreyle ilgili ve aksiliklere karşı hoşgörülü olabilme, fiziksel olarak önemli sağlık sorunlarının bulunmaması, kendilerine güvenme ve

değer verme” olarak bildirmektedir (Akt.:Görüş, 1999).

Yapılan bu yorumlamalardan hareketle, erken ergenlik ve ergenlik dönemi içerisinde bulunan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin, her açıdan sağlıklı bir biçimde yetiştirilmesi, fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal açılardan gelişimlerinin sağlanabilmesinde beden eğitimi ve spor faaliyetlerinin önemi açıktır. Olumlu sosyal becerilerin kazanılmasında okul, aile, yaşanılan çevre ve yapılan etkinlikler büyük öneme sahiptir. Bu nedenle ilköğretim okulu ikinci kademe öğrencilerinin olumlu sosyal bir beceri olarak kabul edilen “atılganlık” düzeylerinin belirlenmesi ve çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılarak spor faaliyetlerine katılanlar ile katılmayanlar arasındaki farkın ortaya çıkarılması önem arz etmektedir.

AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okulu ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıf) öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin spor yapıp yapmama durumlarına göre belirlenmesidir. Öğrencilerin atılganlık düzeyleri; cinsiyetlerine, sporcu, sedanter, takım sporcusu ve ferdi sporcu olma durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

MATERYAL ve METOD

1. Model

Bu araştırmada, betimsel araştırma yöntemlerinden biri olan genel tarama modeli ve betimsel istatistik modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan bir durumu, var olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 2005).

2. Araştırma Grubu

Araştırma grubunu, 2007–2008 eğitim- öğretim yılında, Ankara İli, Elmadağ İlçesi, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı ve Elmadağ ilçe merkezinde bulunan altı ilköğretim okulunda (Atatürk, Barut, Cumhuriyet, Gümüş Pala, Kurtuluş, Namık Kemal ve Yaşar Doğu) öğrenim gören, spor yapan (okul spor takımında görev alan)-yapmayan ilköğretim ikinci kademe (6, 7 ve 8. sınıf) öğrencilerinden 379'u bayan, 396'sı erkek olmak üzere toplam 775 ilköğretim öğrencisi oluşturmuştur.

3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak (Rathus, 1973) tarafından hazırlanmış olan ve öğrencilerin atılganlık düzeylerini belirleyici 30 maddeden oluşan "*Rathus Atılganlık Envanteri*" uygulanmıştır. Ergen ve yetişkinlere uygulanabilen toplam 30 maddelik bu envanter, (Voltan, 1980) tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlilik güvenirlilik çalışması yapılmıştır. Voltan, envanterin alfa tutarlılık katsayısını $r=0.70$

olarak ve test-tekrar test güvenirliliğini $r=0.92$ olarak bulmuştur. Envanter 30 maddeden oluşmaktadır. Alınan puanlar -90 ile $+90$ arasında değişmektedir. Çekingenliğe doğru uzanan uç -90 'a, atılganlığa doğru uzanan uç $+90$ 'a ulaşmaktadır. Seçenekler -3 ile $+3$ arasında oynamaktadır. 1, 2, 4, 5, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 23, 24, 26 ve 30'uncu maddeler " -3 " veya " $+3$ " olarak işaretlenmişse, puanlamada bu maddelerin değerleri tersine döner. Eksi ve artı puanların ayrı ayrı toplanıp, birbirinden çıkarılması envanterin toplam puanını verir. Envanterden toplam puan olarak $+10$ 'un altında alanlar çekingen, $+10$ 'un üzerinde alanlar ise atılgan olarak kabul edilir (Voltan 1980).

4. Verilerin Analizi

Verilerin analizinde "istatistiksel" ve "betimsel yöntem" kullanılmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 13,0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Veriler ortalama ve standart sapma verilerle özetlenmiştir. Normallik sınamasına göre, nonparametrik testlerden Mann Withney-U testi kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 olarak alınmıştır. Verilerin analizinde kullanılan bu teknikler betimsel istatistik kapsamındadır (Büyüköztürk, 2006).

BULGULAR

Tablo 1. Katılımcıların Atılganlık Düzeylerinin Cinsiyet, Sporcu Olup Olmama Durumu, Sedanter, Sporcu, Erkek Ve Bayanlar Bakımından Karşılaştırılması.

Değişkenler		N	Ortalama	Std. Sapma	Ortalamalar Arası Fark	Z	P
Cinsiyet	Erkek	396	112,65	14,88	4,15	3,314	0,001*
	Bayan	379	116,79	17,21			
Spor Yapma Durumu	Sporcu	318	115,80	15,93	1,91	1,682	0,920
	Sedanter	457	113,89	16,33			
Sedanter	Erkek	196	111,82	14,39	3,64	1,836	0,066
	Bayan	261	115,45	17,50			
Sporcu	Erkek	200	113,46	15,32	6,30	3,606	0,000*
	Bayan	118	119,76	16,22			
Erkek	Sporcu	200	113,46	15,32	1,64	0,704	0,481
	Sedanter	196	111,82	14,39			
Bayan	Sporcu	118	119,76	16,22	4,31	2,617	0,009*
	Sedanter	261	115,45	17,50			
Branş	Ferdi sporlar	70	117,09	16,72	1,65	0,771	0,441
	Takım sporları	248	115,44	15,72			
Ferdi Spor Yapanlar	Erkek	46	116,76	16,49	0,95	0,223	0,824
	Bayan	24	117,71	17,50			
Takım Sporu Yapanlar	Erkek	154	112,47	14,87	7,81	4,074	0,000*
	Bayan	94	120,29	15,93			

*P<0.05

Katılımcıların atılganlık düzeyleri incelendiğinde bayan ve erkekler arasında, sporcu olan erkek ve bayanlar arasında, bayan sporcu ve sedanterler arasında, takım sporu ile uğraşan bayan ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir (P<0.05).

Bu karşılaştırmalarda bayanların erkeklere göre, sporcu bayanların sporcu erkeklere göre, sporcu bayanların sporcu olmayan (sedanter) bayanlara göre, takım sporu ile uğraşan bayanların takım sporu ile uğraşan erkeklere göre atılganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Buna karşın sporcu ve sedanterler arasında, sedanter erkek ve bayanlar arasında, erkek sporcu ve sedanterler arasında, ferdi ve takım sporları arasında, ferdi spor yapan bayan ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (P>0.05) (Tablo 1).

TARTIŞMA

Araştırmamıza katılan katılımcıların atılganlık düzeyleri incelendiğinde; bayan ve erkekler arasında, sporcu olan erkek ve bayanlar arasında, bayan sporcu ve sedanterler arasında, takım sporu ile uğraşan bayan ve erkekler arasında istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir ($P < 0.05$).

Bu karşılaştırmalarda bayanların erkeklere göre, sporcu bayanların sporcu erkeklere göre, sporcu bayanların sporcu olmayan (sedanter) bayanlara göre, takım sporu ile uğraşan bayanların takım sporu ile uğraşan erkeklere göre atılganlık düzeyi daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmamızdaki başka bir bulgu ise; sporcu ve sedanterler arasında, sedanter erkek ve bayanlar arasında, erkek sporcu ve sedanterler arasında, ferdi ve takım sporları arasında, ferdi spor yapan bayan ve erkekler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Araştırmamızda bayan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin erkek öğrencilerin atılganlık düzeylerinden yüksek olduğu tespit edilmiş olmasına rağmen, atılganlık düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılmış olan birçok çalışmada cinsiyetler açısından çeşitli farklılıkların ve sonuçların olduğunu söyleyebiliriz.

Araştırmamıza paralel olan bazı çalışmalarda, bayanların atılganlık düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğu (Stebbins & ark. 1977; Becet, 1989; Bal, 2006; Menteş, 2007) tespit edilirken, bu durum bazı farklı araştırma sonuçlarıyla zıtlık göstermektedir.

Nitekim (Oral, 1986; Arı, 1989; Ashford & Biddle & Goudas, 1993; Bozkurt, 1989) erkeklerin atılganlık düzeyleri-

nin kızlardan daha yüksek olduğu belirlenmişlerdir.

Yine cinsiyetlere göre atılganlık düzeylerinin mukayesesinde bir başka sonuca ulaşılmış çalışmalarda (İnceoğlu & Ayatar, 1987; Becet, 1989; Tegin, 1990; Aydın, 1991; Kapıkıran, 1993; Uğur, 1996; Saruhan, 1996; Kaya, 2001; Güler & Aydoğdu & Koç, 2005; Bal, 2006; Bayraktutan, 2006; Tatakır, 2003) cinsiyet değişkenine bağlı olarak atılganlık düzeyinin farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir.

Farklı araştırma sonuçlarında cinsiyetler açısından farklı sonuçların tespit edilmesi; araştırmalara katılan katılımcıların spor yaşları, sporda elitlik seviyeleri, ulusal ve uluslararası müsabakalara katılımlarındaki çeşitlilik, sosyokültürel, sosyoekonomik farklılıklar gibi etkenlerden kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmamıza katılan katılımcılardan ferdi spor yapan sporcularla, takım sporu yapan sporcuların atılganlık düzeyleri arasında anlamlı derecede farklılık tespit edilmemiştir. Bu durum literatürdeki bazı çalışma sonuçlarıyla çelişmektedir. Nitekim (Menteş, 2007)'in "lise öğrencilerinin atılganlık düzeylerine sporun etkisi" ve (Ersan & Doğan, 2002)'in "beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisinin

incelenmesi” üzerine yaptığı çalışma sonuçlarında; “takım sporu yapanların atılganlık düzeyi puanlarının bireysel spor yapanlara göre yüksek olduğu” tespit edilmiştir. Bu çalışma sonuçlarıyla bizim çalışma sonuçlarımızda yer alan başka bir bulgu birbirini destekler mahiyettedir. Söz konusu çalışmalara benzer olan bu bulguya göre; araştırmamıza katılan katılımcılardan takım sporu ile uğraşan bayanların, takım sporu ile uğraşan erkeklere oranla atılganlık düzeyinin daha yüksek olmasıdır.

Araştırmada sporcu öğrencilerle, sedanter öğrenciler arasında anlamlı düzeyde bir fark tespit edilmemiştir. Oysa (Güler, Aydos & Koç, 2005)’un değişik sosyo-ekonomik düzeydeki devlet ilköğretim okullarının 6,7 ve 8. sınıf öğrencilerinin, eğitim düzeylerinin ve sportif faaliyetlere katılımlarının atılganlıklarına olan etkisinin incelendiği çalışma sonucunda; “sportif faaliyetlere katılan çocuklarda atılgan davranışların daha fazla geliştiği” vurgulanmaktadır. Bu bulgu bir taraftan bizim bulgumuzla tezat teşkil ederken, diğer taraftan başka bir bulgumuzu desteklemektedir. Nitekim araştırmamıza katılan sporcu bayanların sedanter bayanlara göre atılganlık puan düzeylerinin manidar düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

İlköğretim II. kademe öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin spora katılımları bakımından karşılaştırılması amacıyla yapılan bu çalışma sonucunda; bayan öğren-

cilerin atılganlık puan düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu, ancak literatürde cinsiyetler açısından yapılan karşılaştırmalarda çeşitli farklılıkların bulunduğu; takım sporu yapan bayan öğrencilerin atılganlık puan düzeylerinin takım sporu yapan erkek öğrencilerden yüksek olduğu; spor yapan bayan öğrencilerin bayan sedanterlere oranla atılganlık puan düzeylerinin yüksek olduğu; Ferdi sporlarla takım sporları yapan sporcular arasında ve sporcularla sedanterler arasında atılganlık puan düzeyleri arasında manidar bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

Spor yapan ilköğretim okulu öğrencilerinin atılganlık beceri düzeyleri sedanterlere oranla yüksek olduğundan sedanter öğrenciler spora yönlendirilebilir.

Okullarda spor kulüplerinin fonksiyonları arttırılarak her öğrencinin en az bir spor faaliyetinde görev alması sağlanabilir.

Okullarda halen haftada bir saat olarak yürütülen Beden Eğitimi ve Spor derslerinin Avrupa ülkelerindeki gibi haftada üç saate çıkarılabilir.

Sportif ve sosyal etkinlikler eğitim-öğretim yılı içerisinde yaygınlaştırılarak, nitelik ve nicelik açılarından zenginleştirilerek öğrencilerin olumlu sosyal beceriler edinmesine katkı sağlanabilir.

KAYNAKLAR

1. **Arı, R.**, Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları İle Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına Atılganlık ve Uyum Düzeylerine Etkisi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 1989.
2. **Ashford, B., Biddle, S., M. Goudas.**, "Participation in Community Sports Centres: Motives and Predictors of Enjoyment". *Journal of Sport Sciences*. 11, 3: 1993.
3. **Ayaz, S.**, Hemşirelerin Benlik Saygısı ve Atılganlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 2002.
4. **Aydın, B.**, "Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerini Açısından Atılganlık Seviyesinin İncelenmesi". Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Dergisi. 3.1991.
5. **Bal, E.**, İlköğretim Öğrencilerinin Benlik Algıları İle Atılganlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2006.
6. **Bayraktutan, E.** Grupla Psikolojik Danışmanın Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisi (Ticaret Meslek Lisesinde Deneysel Bir Uygulama). Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2006.
7. **Becet, T. K.**, Ana-Baba Tutumlarının ve Bazı Sosyo-Ekonomik Faktörlerin Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara. 1989.
8. **Bozkurt, E.**, Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Düzeylerini Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler, Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1989.
9. **Büyüköztürk, Ş.**, Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Pacem Yayınları, Ankara, 2006.
10. **Deniz, M. E.**, Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Kültürel Farklara Dayalı Atılganlıkları Üzerinde Bir Atılganlık Eğitimi Denemesi. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1997.
11. **Devlet Planlama Teşkilatı.** Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı. "Hayat boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu." Ankara, 2001.
12. **Erkal, E.M., Güven,Ö., Ayan, D.**, Sosyolojik Açısından Spor. 3. Basım. Der Yay, İstanbul: 1998.
13. **Ersan, E., & Doğan, O.** "Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinde Atılganlık ve Saldırganlık Düzeylerinin Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi" Antalya, 2002.
14. **Görüş, Y.**, Bir Grup Lise Öğrencisinin Atılganlık Düzeyi ile Stresle Başa Çıkma Yolları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir: 1999.
15. **Güler, D., Aydos, L., Koç, H.**, "Devlet ilköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Eğitim Düzeylerinin ve Sportif Faaliyetlere Katılımlarının Atılganlıklarına Etkisi". Beden Eğitimi ve Spor Eğitiminin Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu. 8-9 Nisan, Manisa, 2005.
16. **İnceoğlu, D., & Ayatar. G.**, "Bir Grup Ergende Atılganlık Eğitimi". *Psikoloji Dergisi*. VI, 21: 1987.
17. **Kamaraj, I.**, Sosyal Beceri Değerlendirme Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması ve Beş Yaş Çocuklarının Atılganlık Sosyal Becerisini Kazanmalarında Eğitimci Drama Programının Etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2004.
18. **Kapıkıran, Ş.**, İçten ve Dıştan Denetimliğe Sahip Ergenlerin Atılganlık Düzeyinin Saptanması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1993.
19. **Karasar, N.**, Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Nobel Yayınları, Ankara, 2005.
20. **Kaya, Z.** Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılganlık ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2001.
21. **Menteş, A.**, Lise Öğrencilerinin Atılganlık Düzeyine Sporun Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Ankara, 2007.
22. **Oral, N.**, "Atılganlık Düzeyi, Depresyon ve Cinsiyet Arasındaki İlişkilerin Değişik Yaş Grupları Üzerinde İncelenmesi". Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 1986.
23. **Rathus, S. A. A** "30 İtem Schedule For Assessing Assertive Behavior Therapy".4, 398-406. 1973.
24. **Saruhan, N.**, Ankara İl Merkezinde Lise Son Sınıfa Devam Eden Öğrencilerin Atılganlıkları İle Ana Ve Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1996.

25. **Stebbins, C.A., Kelly, B. R., Tolor, A., Power, M.E.**, “Sex Differences in Assertiveness in College Students”. *The Journal of Psychology*, 30, 526-537. 1977.
26. **Suveren, S.**, “Sporu Teşvik Eden Ekonomik ve Sosyal Faktörler”. *Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Beden Eğitimi ve Spor Özel Sayısı*. 7, 1: 1991.
27. **Tataker, T.**, Ergenlerin Atılganlık Düzeyi İle Ruhsal Sorunları Arasındaki İlişkinin Araştırılması. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir. 2003.
28. **Tegin, B.**, “Üniversite Öğrencilerinin Atılganlık Davranış Ve Eğilimlerinin Cinsiyet Ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi”. *Psikoloji Dergisi*, 25: 1990.
29. **Tokcan, E.**, Öğrenci-Öğretmen-Yönetici Yönünden Eğitimin Genel Hedefleri. *Türk Hemşireler Dergisi*. 39:9-11, 1990.
30. **Uğur, G.**, Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi. Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir, 1996.
31. **Voltan, N.**, “Rathus Atılganlık Envanteri Geçerlilik Güvenilirlik Çalışması,” *Psikoloji Dergisi*, 10:23-25. (1980).
32. **Yeşilyaprak, B., Kısaç, İ.**, “Öğretmenlik Adaylarına Uygulanan Atılganlık Eğitimi ve Sonuçları”. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 1: 12-18. 1999.
33. **Yıldırım, İ., Yetim, A.**, “Orta Öğretimde Beden Eğitimi Dersinin Öncelikli Amaçları Üzerine Bir Araştırma”. *Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 1 (3): 1996.